

V empiricky zaměřené seminární práci je cílem zkoumat:

(1) sociální či pedagogickou situaci 1 žáka či 2 žáků ve vrstevnické skupině (nějakou konkrétní oblast či téma, které sem spadá),

nebo

(2) postoje skupiny žáků k určitým sociálním či pedagogickým oblastem.

Půjde o žáky ve věku **4-19 let**. V případě skupinového šetření, tj. při zkoumání postojů skupiny žáků, půjde o skupinu jedinců podobného věku, kteří se znají (školní třída, volnočasový kroužek apod.).

Podmínkou je náš osobní kontakt se zkoumanými respondenty (osobně provedený sběr dat). Cílem není kazuistika „o nich“, ale získání informací „od nich“.

Práci je možné vypracovat samostatně, nebo ve dvojici se spolužákem.

Návrh seminární práce (1) s definovaným tématem, (2) formulovaným cílem, (3) zvolenou skupinou respondentů a (4) vytvořeným výzkumným nástrojem mi prosím posílejte během podzimu na mail: janosovap@seznam.cz (nebo na můj fakultní mail: Pavlina.Janosova@htf.cuni.cz). Písemně dostanete zpětnou informaci, že Vámi zvolený design seminární práce je v pořádku. (Případně je totéž možné konzultovat přímo ve výuce, nebo na konzultačních hodinách ve čtvrtek v 13-15 hod.)

Vyhotovenou práci prosím posílejte mailem p. mgr. Janu Karelovi: Jan.Karela@htf.cuni.cz.

1) Práci členíme na úvod, kapitoly a závěr:

- Práce by měla mít rozsah **5-12 stran textu**, velikost písma 12 (Times New Roman).
- **Formální úvodní stránka:** Uveďte Vaše jméno, název předmětu a příslušný akademický rok (předejdeme tím riziku nedorozumění a potíží).
- **V úvodu do seminární práce** stručně vymezíme cíl práce a způsob, jak bude naplněn. Může zde být i zmínka o informačních zdrojích, z nichž při psaní vycházíme.
- Kapitoly číslyte: 1. kapitola, 1.1 podkapitola, atd. Obsah práce strukturujeme do odstavců.
- V seminárce je nutná **krátká úvodní teoretická kapitola** o zvoleném tématu (rozsahem cca 1-2 strany), v níž čerpáme z odborných knih nebo z článků z odborných časopisů a odkazujeme na ně v souladu s Českou bibliografickou normou ISO 690 z r. 2022 (<https://citace.zcu.cz/metody-citovani.html>).

- Naše práce musí vycházet alespoň ze dvou odborných titulů, které byly vydány jako standardní odborné publikace, tj.: (1) buď z odborných knížek, obsahujících bibliografické odkazy na informační zdroje, z nichž informace v knize vycházejí, (2) nebo z odborných článků (papírových či elektronických), které mají dohledatelné bibliografické údaje (*název článku, autor, název časopisu, ročník, číslo a rok vydání*). Nesmí tedy jít o neozdrojovaný internetový neodborný zdroj nebo o informace z různých webových stránek apod. Takové zdroje je možné použít jen okrajově, k doplnění alespoň dvou odborných relevantních zdrojů.
- Teoretická kapitola bude zároveň obsahovat i náš komentář, naše stanovisko k převzatým citovaným nebo parafrázovaným informacím. Nesmí jít o pouhé výpisky.
- **V závěru** shrneme 2-3 nejdůležitější poznatky týkající se zvoleného tématu, k nimž jsme ve svém zkoumání dospěli a co nejpodstatnějšího jsme se o respondentech dozvěděli. Dále zde uvedeme, čím jsou tyto poznatky důležité a co z nich podle nás vyplývá. Uvedeme i další zajímavé myšlenky a podněty, které nás k tématu ještě napadají. Můžeme nastínit i trendy dané problematiky do budoucna, poukázat na otázky, které by bylo zajímavé zkoumat dál apod.

2) Empirické šetření:

Volba nástroje pro sběr dat vždy vychází z výzkumného cíle a z charakteristiky respondentů (kritériem je např. věk a schopnost porozumění respondentů obsahu našeho nástroje).

- Při použití **dotazníku**: dotazník by měl obsahovat max. 6-8 otázek, aspoň jedna z nich bude otevřená s volným rozepsáním (dotazování se na ni samostatně rozepíše, např. popíše svůj názor, vysvětlí jej apod.). Dotazník je metodou, kterou zadáváme celé skupině respondentů (školní třídě, nebo dětem ve volnočasovém kroužku, předpokládá se alespoň 8 respondentů).
- Při použití **rozhovoru**: všechny otázky v rozhovoru budou formulovány jako otevřené, tj. dotazování se na ně rozpovídají, odpovědi budou „hlubší“ (nikoli typu „ano“ - „ne“ ani jinak uzavřené odpovědi). Rozhovor provádíme alespoň jeden, pokud seminárku vypracovává jednotlivec, nebo alespoň dva, pracujeme-li na seminárce ve dvojici. Mělo by v takovém případě jít o respondenty, kteří jsou příslušníci stejné skupiny (viz výše).
- Lze také provést **zacílené zúčastněné osobní pozorování** u určitých dětí či skupiny v délce nejméně jednoho vyučovacího dne, včetně přestávek a polední pauzy v jídelně (zde je na místě předchozí konzultace), zejména pokud bychom se zaměřovali na otázku školní inkluze u konkrétních dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Další možností je obsahově analyzovat ve skupině (třídě) **volně psané texty na určité téma** nebo **tematickou kresbu** (ve skupině předškoláků a mladších školáků).

V empirické části nezapomeneme uvést tyto údaje:

- cíl výzkumu;

- informace o souboru dotázaných – jejich počet i podle pohlaví, věk či ročník školy apod.;
- uvést nebo popsat nástroj výzkumu – do práce přidáme formulář dotazníku (v podobě, ve které jste jej rozdávali respondentům); nebo uvedete soupis okruhů otázek, které jste kladli v rozhovoru; připojíte záznamový arch zúčastněného pozorování apod.
- stručný popis způsobu provedení výzkumu (několik vět o způsobu sběru dat a o tom, jak to probíhalo);
- výsledky z dotazníků budou **v procentech**: grafy vždy v procentech; tabulky vždy v procentech, případně i v absolutních číslech. *U kvalitativních dat* (rozhovory a otevřené otázky v dotaznících) **vytváříme obecnější kategorie**. Ty vycházejí z určitých témat, která se v odpovědích respondentů vyskytují opakovaně. (Pokud jsme použili dotazník, tak u nejčastějších kategorií uvedeme, kolik procent respondentů každou z těchto kategorií uvedlo.) Jednotlivé kategorie poté interpretujeme (=popisujeme, co tyto kategorie vyjadřují, jak se vztahují k respondentům a co se o respondentech díky každé z těchto kategorií dozvídáme). Samostatně lze uvést a interpretovat i jedinečné, zajímavé odpovědi;
- analýzy z rozhovorů budou sledovat podstatná témata, které se v nich objevila, spolu s naším komentářem, co každé z témat může znamenat, co vypovídá o respondentovi a co z daného dílčího nálezu vyplývá pro praxi pedagoga, pro rodiče apod. V případě dvou rozhovorů je možné upozorňovat i na rozdíly mezi respondenty a interpretovat, co může být podle Vás jejich možnou příčinou.
- komentář k jednotlivým výsledkům – naše interpretace zjištěného – o čem vypovídají naše výsledky? Jací jsou respondenti z hlediska sledovaného tématu? Co jsme se o nich dozvěděli? V čem nás překvapili ve srovnání s naším očekáváním? (To je vlastní jádro práce, **nesmí tedy v žádném případě chybět!**). Možné je v případě zjištění nějakého problému zkusit v závěru práce navrhnout i jeho případné řešení.

3) Bud'me dostatečně tvořiví: Nebojme se svých vlastních komentářů k nastudované literatuře, porovnání různých úhlů pohledu různých autorů. V práci rozhodně nesmí chybět naše myšlenky a názory – jsou v podstatě tím nejdůležitějším.

4) Práci si nakonec vytiskneme a důkladně si ji po sobě přečteme: Počítačový monitor má tu vlastnost, že na něm jsou chyby a překlepy velmi nenápadné. Bud'me svým prvním čtenářem. Práce, z nichž je zřejmé, že jejich prvním čtenářem je teprve pedagog, jsou odmítány.

5) Seznam literatury: je uveden na konci práce a obsahuje přesně a pouze ty literární tituly, které jsme v práci použili (na něž jsme tedy někde v textu uvedli odkaz). Všechny odkazy v textu zároveň odkazují na určité dílo, které je uvedené v seznamu literatury.

Pravidla citování a odkazování literatury najdeme na internetu (pod zadáním „**Bibliografické citace 2022**“; <https://citace.zcu.cz/metody-citovani.html>). Zvolíme jeden z předepsaných způsobů citování a toho se držíme v celé práci (nekombinujeme různé způsoby citování).

MOŽNÝ ZPŮSOB CITOVÁNÍ (PREFEROVANÝ V PSYCHOLOGII A VE SPOLEČENSKÝCH VĚDÁCH):

- U citované monografie (knihy) v seznamu literatury nezapomeneme uvést: Příjmení a křest. jména autorů, název díla, nakladatele, místo vydání a rok a také číslo vydání a ISBN. Příklad:

DÄNIKEN, Erik von. *Prorok minulosti*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN: 80-85352-76-1

LOMINADZE, Daniel. *Cyclotron waves in plasma*. 2nd ed. Oxford: Pergamon Press, 1996. ISBN: 9781483280783.

- U citací z časopisů: Příjmení a křest. jméno autora, název článku, jméno časopisu, ročník, číslo, rozsah stran článku. Příklad:

WINTER, Jiří. Z trosek likvidace signál celé Evropy. *Českomoravský profit*. 1996, roč. 32, č. 2, s. 10-15.

- U citace z internetových zdrojů se uvádí vše stejně tak jako u časopiseckých článků (jsou-li tyto údaje na webu uvedeny) a k tomu ještě: (A) datum zveřejnění (či napsání) příspěvku, (B) datum, kdy jsme jej vytiskli (či uložili) a (C) jeho internetovou adresu. Příklad:

SRBECKÁ, Gabriela. Rozvoj kompetencí studentů ve vzdělávání. Online. *Inflow Journal*. 2010, roč. 3, č. 7. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/rozvoj-kompetenci-studentu>. [cit. 2010-08-06].

6) Citační odkazy na citované literární zdroje v textu Vaší práce:

- Je třeba **odkazovat všechny informace či myšlenky, které jsme odněkud převzali**. Výjimkou jsou obecně známé skutečnosti (např. že v pubertě dochází k vývojovým změnám). Možností, jak odkazovat, je několik:

- Můžeme tak učinit poznámkami pod čarou s uvedením číselného odkazu v textu (horním indexem). Ukázka:

... Nevlastní rodiče, jak uvádí Matějček,¹ většinou plní svou rodičovskou roli podobně dobře jako rodiče biologičtí...

Pod čarou bude u téhož čísla uveden autor, název citované práce a vždy i číslo strany s odkazovanou informací:

1 MATĚJČEK, O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, s. 36.

- Můžeme odkázat i tzv. vročením (dáváme mu většinou přednost v sociologických vědách, tedy i v psychologii a většinou i v pedagogice). Ukázka:

... Nevlastní rodiče, jak uvádí Matějček (1996), většinou plní svou rodičovskou roli podobně dobře jako rodiče biologičtí...

⇒ výše uvedené ukázky se týkaly **nepřímých citací** (kdy přejímáme něčí myšlenku či poznatek, ale formulujeme jej vlastními slovy).

- Pokud v případě odkazu vrocením užíváme **přímou citaci**, kdy přepisujeme část textu doslovně, je zapotřebí dát převzatý text do uvozovek a v odkazu uvést také číslo stránky, odkud jsme text převzali. Ukázka:

„Nevlastní rodiče většinou plní svou rodičovskou roli podobně dobře jako rodiče biologičtí“ (Matějček, 1996, s. 57).

Nepřímé citace budou početně převažovat nad přímými (doslovnými) v poměru max. 3:1 (cílem je učit se samostatně formulovat; převzaté poznatky také často zkracujeme, zobecňujeme nebo naopak rozvádíme a aplikujeme do jiného kontextu). Přímé citace volíme především tehdy, když chceme uvést definici pojmu, nebo když chceme uvést nějakou velmi dobře formulovanou myšlenku. Jinak většinou formulujeme něčí myšlenky či výzkumné poznatky vlastními slovy a odkazujeme nepřímou citací.

- **Odkaz v odkazu**, kdy citujeme autora, který je již citovaný v jiném textu, odkud jej přebíráme: Dodržujeme celý řetězec odkazů. Čtenář musí mít možnost dohledat zdroj, z něhož jsme původní informaci převzali. Nejprve uvádíme původní starší zdroj, v němž byla citovaná informace uvedena původně, pak zdroj, v němž jsme si ji přečetli. Tento druhý zdroj bývá novější.

... Nevlastní rodiče, jak uvádí Matějček (1996, cit. podle Vágnerová, 2002), většinou plní svou rodičovskou roli podobně dobře jako rodiče biologičtí...

- Jedná-li se o citaci příspěvku ve sborníku (1) či o kapitolu z knihy vícera autorů (2), kterou tvoří kapitoly různých autorů, odkazujeme na autora dílčího příspěvku či kapitoly. V seznamu literatury uvádíme celou informaci:

... Nadané děti mají vyšší sebevědomí než děti méně nadané (Hajná, 2005). Mají však také realističtější představy o svých vzdělávacích možnostech (Kučera, 1995).

SEZNAM LITERATURY:

- (1) HAJNÁ, Věra. Sebepojetí intelektově nadaných dětí a dětí spadajících do pásma průměrné inteligence. In: MACEK, Petr a DALAJKA, Jiří (ed.). *Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech*. Sborník z konference, Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 132158. ISBN 07-978-521.
- (2) KUČERA, Miloš. Profesní představy žáků 7. tříd. In: KUČERA, Miloš a KUSÁK, Pavel (ed.). *Typy žáků*. Praha: UK PedF, 1995, s. 125-142. ISBN 15-978-25.

7) Etická stránka zkoumání:

- BEZ OSOBNÍHO SOUHLASU RODIČŮ nemůžeme rozhovorem ani dotazníkem zkoumat osobní zkušenosti dítěte do 16 let. (Nad 16 let nám může poskytnout tento souhlas dítě samo). Bez souhlasu rodičů však můžeme skupinu (či žáka) zúčastněně pozorovat.

- BEZ SOUHLASU RODIČŮ U DĚTÍ DO 16 LET se nemůžeme dotazovat ani na jejich rodinné údaje.
- BEZ SOUHLASU RODIČŮ U DĚTÍ DO 16 LET nemůžeme pořizovat nahrávku z rozhovoru či zúčastněného pozorování.
- Písemně podepsané souhlasy od rodičů uchováváme 5 let. Jejich poskytnutí v semináře uvádíme také.
- Nezapomínáme na anonymizaci dat (jména respondentů měníme. Nekontakujeme ani školu. Popíšeme ji pouze v charakteristikách).

Témata seminářek (pro naše využití či pro inspiraci při volbě vlastního tématu):

Zkoumání sociální či pedagogické situace, anebo postojů k určitým sociálním či pedagogickým oblastem u žáků ZŠ, SŠ či MŠ (věk 4-19 let), dětí ve volnočasovém kroužku apod.

Můžeme volit např. témata týkající se:

- Motivace ke školní práci; volba typu školy, strach ze školy a záškoláctví, vztah k určitým předmětům či tématům (NESMÍ JÍT O VĚDOMOSTNÍ TESTY); preference určitého způsobu či metod výuky...
- Vztah ke konkrétní škole („*co mi škola dala a nedala*“), měření školního či třídního klimatu, vztahů ve třídě, postoj obecně k jednotlivým školním trestům, obecně názor na typy trestání uvnitř rodin;
- Autorita učitele („*co si na něm cením, co mi vadí*“)...
- Názory na společné vzdělávání se spolužáky se SVP, pozorování těchto dětí v MŠ.
- Porovnat tvořivost žáků různých škol.
- Postoje vůči sociálně patologickým jevům (šikana, užívání návykových látek, extremismus, rasismus a postoje k různým menšinám). ***Nikoli osobní zkušenosti (!)***
- Etické postoje, postoje k různým náboženstvím a k určitému světonázoru; filozofické postoje – úvahy nad vybranými citáty, spirituální prožívání, hodnotová orientace...
- Volnočasové aktivity; preference hudebních stylů a zdůvodnění; sympatie k určitým subkulturám,
- Postoj k seniorům a ke stárnutí;
- vztah k IC technologiím, názory na kyberšikanu,
- představy o vlastní budoucnosti
- Očekávání dětí v MŠ o tom, jaké to bude na ZŠ,
- Sledování školní připravenosti u dítěte předškolního ročníku MŠ...